

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Ворон Діана Леонідівна

*кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану зростає роль альтернативних способів вирішення спорів, одним з яких є медіація. Це відносно новий інститут в праві, проте його роль зростає, а ефективність, практичність та дієвість вказують на те, що в недалекому майбутньому у нашій державі більшість спорів будуть вирішуватися саме за допомогою медіатора, а не в судовому порядку.

Як влучно зазначає С. Йосипенко «широкомасштабне вторгнення росії на територію України різко змінили сприйняття українського суспільства до усіх сфер цивільного життя, в тому числі й до вирішення конфліктів. Основним органом в Україні, який вирішує спори, є суд. Однак з моменту запровадження воєнного стану, судові органи розпочали працювати із певними особливостями, деякі з них припинили свою роботу або змінили місцезнаходження, змінилась й територіальна підсудність справ. З огляду на ситуацію та емоційну складову прийняття рішення щодо врегулювання спору наразі суттєво ускладнюється. Незважаючи на це, конфлікти існують і їх необхідно вирішувати, тому сьогодні, як ніколи актуальним постає питання вирішення спорів в позасудовому порядку»¹.

Слід зазначити, що про медіацію знали ще у Стародавньому Римі, починаючи з кодексу Юстиніана, а у Стародавній Греції населення користувалося послугами посередників. Тому, медіація відносно не є новим інститутом у праві. Наразі вона активно використовується в багатьох державах-членах Європейського Союзу та є популярним способом врегулювання спору. У зв'язку з прагненням України стати повноправним членом Європейського Союзу доцільним є популяризація

¹ Yosypenko, S. (2022). Vrehuliuvannia sporiv u voiennyi chas: mediatsiia yak efektyvnyi sposib [Dispute settlement in wartime: mediation as an effective method]. Retrieved from <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/843899.html> [in Ukrainian].

та впровадження медіації як ефективного способу вирішення спорів. Для цього є необхідним вивчення позитивного досвіду держав-членів Європейського Союзу з метою удосконалення чинного законодавства та підготовки якісних медіаторів в Україні. Це питання потребує окремого дослідження, що і буде зроблено нами в майбутньому.

Наразі предметом дослідження є питання медіації під час війни в Україні, виділення переваг даної процедури в умовах сьогодення. Насамперед, слід відмітити, що в Україні в кінці 2021 року прийнято Закон України «Про медіацію» і це є позитивним кроком вперед, оскільки, на нашу думку, саме медіація є оптимальним варіантом вирішення спору.

Головуючий суддя адміністративного суду м. Гамбург Фрідріх-Йоахім Мемель влучно зазначає, що «медіація – це переговорний процес, що має добровільний характер і може бути перерваний у будь-який час, при цьому сторони самостійно напрацьовують рішення та можуть впливати на результат. Медіації притаманні три особливості: по-перше, переговори проводить третя особа із спеціальною підготовкою – медіатор. По-друге, процедура медіації має особливу структуру, яка відкриває можливості спільного знаходження взаємовигідного рішення. І по-третє, на відміну від класичного судового розгляду медіація не обмежується процесуальним предметом спору»².

На нашу думку, під час війни доцільним є вирішення спору шляхом звернення до медіатора, а якщо спір не врегульовано, то лише у цьому випадку слід звертатися з позовом в суд. Це, з однієї сторони, розвантажить суди, які і так знаходяться в критичній ситуації через війну, велике навантаження на суддів, брак коштів, кадровий голод тощо.

Окрім цього, медіація є швидким та економним способом врегулювання конфлікту. Адже, медіатор зацікавлений у тому, щоб розв'язати проблему у найкоротший термін і отримати за це оплату. Наступним позитивним моментом є відсутність корупційної складової під час процедури медіації. Ні для кого не є секретом, що в українських судах є корупція, а «телефонне право» не зникло з часів Радянського Союзу і дуже часто судді приймають так звані «замовні рішення», підриваючи тим самим віру людей у справедливість та верховенство права в Україні.

Взагалі корупція в Україні є великою проблемою на шляху прийняття її до Європейського Союзу. Тому вимогою європейської спільноти, насамперед, є ефективна судова реформа та боротьба з

² Memel Fridrikh-Ioakhim. (2007). Mediatsiia v administratyvnomu sudochynstvi Ukrainy [Mediation in the administrative proceedings of Ukraine]. Hamburh. Retrieved from http://www.voas.gov.ua/upload/337_mediac2.pdf [in Ukrainian].

корупцією. На нашу думку, саме медіація розвантажує суди, забезпечує чесне і справедливе вирішення спору на взаємовигідних умовах.

Перевагами медіації є:

- добровільність – процедура є добровільною, а сам процес можна припинити на будь-якому етапі;
- нейтральність та незалежність – медіатор є посередником та займає нейтральну позицію;
- конфіденційність – уся інформація, отримана під час медіації є таємницею;
- медіація економить час, гроші та ваші емоції³.

У відповідності до Закону України «Про медіацію» від 16.11.2021 року сторони мають свободу щодо вільного обрання медіатора, можуть визначати умови договору про проведення медіації, мають право змінювати медіатора та відмовитися від медіатора в будь-який час. За результатами медіації укладається угода, в якій фіксуються зобов'язання сторін, способи, строки їх виконання, наслідки їх невиконання або неналежного виконання⁴. З цього можна зробити висновок, що процедура медіації є досить зручною для клієнтів.

На нашу думку, проблемним питанням є застосування медіації в адміністративному судочинстві, оскільки в даному спорі однією із сторін є суб'єкт владних повноважень. У будь-якого чиновника можуть бути побоювання на рахунок перевищення повноважень у разі взяття участі в даній процедурі. Хоча, з іншої сторони, певна категорія публічно-правових спорів можуть вирішуватися за допомогою медіатора. Це, для прикладу, спори про стягнення податкового боргу, оскарження рішень органів місцевого самоврядування, спори, які стосуються публічної служби. Медіація в адміністративному судочинстві не застосовується часто, оскільки історично так склалося, що у разі наявності спору з чиновником, людина звертається до суду. Окрім цього, серед чиновників є побоювання на рахунок притягнення їх до відповідальності у разі примирення з фізичною чи юридичною особою. На нашу думку, доцільним є розвиток та застосування медіації в адміністративних спрах, оскільки це пришвидшить розгляд справ, зекономить час та кошти.

Вважаємо, що в умовах війни в Україні доцільним було б створення на базі юридичних факультетів українських університетів

³ Yuriichuk, I. (2022). Mediations dlia vnutrishno peremishchenykh osib v umovakh voiennoho stanu [Mediation for internally displaced persons under martial law]. Retrieved from <https://law.chnu.edu.ua/mediatsiia-dlia-vpo-v-umovakh-voiennoho-stanu/> [in Ukrainian].

⁴ Zakon Ukrainy «Pro mediatsiiu» [The Law of Ukraine «About mediation»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text_15 [in Ukrainian].

Лабораторій медіації, до яких можна звернутися із проблемою, що потребує вирішення. На даний час на Західній Україні є багато внутрішньо переміщених осіб, які, для прикладу, мають спори і могли б звернутися за послугами медіатора. Надання даних послуг було б хорошою практикою і для студентів-магістрів, які пройшли відповідне навчання та мають сертифікат про право на проведення медіації. Як показує практика за допомогою медіації вирішуються найбільше цивільних справ. Наприклад, розірвання шлюбу та поділ майна чи дітей, оренда житла тощо.

Отже, на підставі вищенаведеного ми приходимо до висновку, що медіація є відносно новим, але дуже ефективним способом вирішення спорів. Вона допомагає швидко і якісно врегулювати конфлікт та розвантажує суди і може скоротити обсяг фінансування судової гілки влади, що в умовах війни є дуже доцільним. Вважаємо, що в суді мають розглядатися виключно складні справи, які не підлягають врегулюванню шляхом медіації.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-30>

СПІВІДНОШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ОBOB'ЯЗКУ ЗАХИЩАТИ ВІТЧИЗНУ ТА НЕВІД'ЄМНОГО ПРАВА ОСОБИ НА ЖИТТЯ

Греца Світлана Михайлівна

*доктор юридичних наук, доцент кафедри конституційного права і
порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Греца Ярослав Васильович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарського права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

В системі конституційних обов'язків, встановлений у ст. 65 Конституції України¹ обов'язок захисту Вітчизни, незалежності та

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254. Відом. Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.